

Rewitalizacja kampusów uczelni wyższych Wrocławia. Studium przypadku: uczelnie w rejonie Placu Grunwaldzkiego¹

Dr inż. arch. Aldona Kożan, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej

1. Wprowadzenie

Plac Grunwaldzki we Wrocławiu to miejsce lokalizacji czterech uczelni wyższych: Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Przyrodniczego i Akademii Medycznej. Najstarsze założenia to obiekty z końca XIX i początku XX w., nowsze – z lat 70. XX w. i najnowsze z pierwszego dziesięciolecia XXI w. Struktura budowlana budynków najstarszych i z lat 70. – jest mocno zdekapitalizowana, wymagała modernizacji technicznej i funkcjonalnej.

Programy operacyjne sporządzone w okresie przedakcesyjnym 2004–2006 i w latach 2007–2013 pozwoliły na remonty, modernizację techniczną, funkcjonalną i estetyczną budynków naukowo-dydaktycznych oraz wybudowanie nowych obiektów, uporządkowanie przestrzeni pomiędzy nimi, reorganizację życia akademickiego. Wszystkie wymienione działania wpływają na proces rewitalizacji – odnowy kampusów uczelni, wzmocnienie kapitału społecznego i gospodarczego miasta i regionu. Równolegle do działań podjętych przez władze uczelni, miasto przeprowadziło rewitalizację przestrzeni publicznych wzdłuż osi pl. Grunwaldzkiego oraz wdrożyło dokumenty planistyczne dla budowy nowych obiektów komercyjnych: handlowych i administracyjnych, przebudowy układu drogowego, których realizacja dała nowy wizerunek Placu Grunwaldzkiego.

2. Wybrane przykłady przedsięwzięć rewitalizacyjnych uczelni w rejonie Placu Grunwaldzkiego we Wrocławiu

Funkcjonowanie uczelni wyższych to jeden z ważniejszych nurtów polityki społeczno-gospodarczej państwa, to element tworzenia gospodarki opartej na wiedzy, kreacji warunków dla wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, zatrudnienia i poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Szkolnictwo wyższe to zespół kilku czynników:

- personalnego: kadra naukowa, naukowo-dydaktyczna i młodzież studiująca,
- prawodawstwa: zasady prowadzenia badań naukowych i komercjalizacja wyników, programy naukowe, metody przekazywania wiedzy młodszemu pokoleniu,
- infrastruktury budowlanej – miejsc realizacji działalności naukowo-dydaktycznej.

Wsparcie ideowe i finansowe dla tworzenia gospodarki opartej na wiedzy zostało określone w trzech programach operacyjnych realizowanych w latach 2007 – 2013: Infrastruktura i Środowisko, Innowacyjna Gospodarka oraz Kapitał Ludzki oraz w Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Dolnośląskiego [1, 2].

Zestawienie przykładów kluczowych przedsięwzięć inwestycyjnych i dopełnienie ich inwestycjami, które wzmacniają i porządkują potencjał struktury budowlanej uczelni, zlokalizowanych w rejonie pl. Grunwaldzkiego we Wrocławiu, dają obraz wykorzystania założeń wymienionego programu.

2.1. Kampus Politechniki Wrocławskiej

To kompleks zlokalizowany na wschód od ul. K. C. Norwida: Gmach Główny, mieszczący Rektorat i salę Senatu, administrację uczelni, budynki dawnych wydziałów: chemicznego, hutniczego, elektrotechnicznego i budowy maszyn. Po drugiej stronie ul. K. C. Norwida – do osi pl. Grunwaldzkiego znajdują się budynki, które w większości zostały wybudowane w latach 70. XX w. i nowe obiekty realizowane od początku pierwszej dekady XXI w. [3].

W 2006 r. wybudowany został kompleks dwóch budynków tworzących bramę do kampusu – wysoki, 11-kondygnacyjny, współgrający z Domem Naukowca, zawierający Centrum Naukowo-Badawcze Wydziału Elektrycznego oraz niski, pięciokondygnacyjny, łączący się z socrealistycznym budynkiem Wydziału Elektrycznego, tzw. Centrum Kongresowe Politechniki Wrocławskiej (gf. projektant: mgr inż. arch. Ewa Frankiewicz). W 2007 roku oddane zostało do użytkowania Zintegrowane Centrum Studenckie (gf. projektant: dr inż. arch. Bogusław Wórzeczek – Manufaktura Nr 1), zwane potocznie przez studentów „Serowcem”. Obiekt zlokalizowany został wzdłuż wybrzeża St. Wyspiańskiego i kontynuuje linię

¹ Artykuł powstał na podstawie szerszego opracowania autorki pt.: Przemiany społeczno-przestrzenne jako wynik realizacji strategicznych programów kreowania polityki miejskiej i przestrzeni publicznych, Politechnika Wrocławska 2012, Raport serii SPR nr I-1/S-035/12

Fot. 1. Środowiskowa Biblioteka Nauk Ścisłych i Technicznych (projekt: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR, Polswiss-Projekt, Sp. z o.o. Wizualizacja

zabudowy Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. W 2010 roku Wydział Elektroniki wzbogacił się o nowe laboratorium: Zaplecze Badawcze Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (gł. projektant: mgr inż. arch. Andrzej Ilow). Najnowsze obiekty to: Międzyuczelniane Centrum Dydaktyczno-Technologiczne zrealizowane w ramach większego projektu Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informatycznych i Komunikacyjnych „TECHNOPOLIS” oraz Środowiskowa Biblioteka Nauk Ścisłych i Technicznych [4].

Realizowane obecnie Międzyuczelniane Centrum Dydaktyczno-Technologiczne (autorzy projektu: Pracownia Architektoniczna – STUDIO A+R, Wojciech Jarząbek i Partnerzy s. c.) będzie zawierało sale wykładowe i seminaryjne, laboratoria oraz komorę akustyczną. Kubatura obiektu: 29 060 m³, powierzchnia użytkowa: 4690 m². Obiekt buduje konsorcjum ABM Solid z Tarnowa i Instal Białystok.

Środowiskowa Biblioteka Nauk Ścisłych i Technicznych (projekt: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR, Polswiss-Projekt, Sp. z o.o.; wykonanie przedsięwzięcia: Wrocławskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Nr 2 WROBIS S.A.), w chwili obecnej w budowie, to czterokondygnacyjny budynek, który pomieści laboratoria cyfrowe, digitalizacji i komputeryzacji systemów informatycznych oraz nauczania elektronicznego. Parametry obiektu: pow. zabudowy 2847,00 m², pow. całkowita 16 041,41 m², pow. netto 11 810,50 m², kubatura brutto 65 625,68 m³ [5].

Przystawione powyżej dane stanowią podstawową informację, wskazującą na wzrost potencjału kubaturowego i powierzchni użytkowej obiektów Politechniki Wrocławskiej. Jest to istotny element założeń programowych, ale nie oddaje charakteru miejsca, jego walorów estetycznych i przywiązania społeczności akademickiej do kampusu politechnicznego. Nowe budynki: Środowiskowa Biblioteka Nauk Ścisłych i Technicznych oraz Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informatycznych i Komunikacyjnych konsekwentnie wpisują się w układ zastanych, funkcjonujących obiektów kampusu Politechniki Wro-

clawskiej. Biblioteka scala budynki D1 i D2, (zrealizowane w latach 50. XX w. przez profesorów Tadeusza Brzozę i Zbigniewa Kupca [3]), z jednej strony zamyka wnętrze skweru im. prof. Kazimierza Idaszewskiego, na którym zlokalizowany jest pomnik Martyrologii Profesorów Lwowskich, z drugiej tzw. Plac Centralny – wewnętrzny dziedziniec rekreacyjny, utworzony pomiędzy bryłami budynków C7, C6, C13, jednocześnie poprzez zastosowanie przejść w uwolnionym parterze łączy je i wiąże ze sobą. Natomiast Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informatycznych i Komunikacyjnych wraz z budynkiem Centrum Kongresowego Politechniki Wrocławskiej uzupełnia pierzeję ul. Z. Janiszewskiego.

W procesie rewitalizacji, podjętym przez władze uczelni, istniejące budynki zostały wyremontowane, dostosowane do nowych standardów termoizolacyjnych, wymagań użytkowych i estetycznych, a przestrzenie pomiędzy nimi zostały zrehabilitowane i stanowią miejsca przyjazne dla rekreacji studentów poza zajęciami dydaktycznymi. Uzyskanie czytelnej kompozycji pierzei ulic i wnętrz zostało wypracowane w koncepcji urbanistyczno-architektonicznej zagospodarowania przestrzennego terenu Centralnego Kampusu Politechniki Wrocławskiej i w wyciecznych stanowiących materiał do wniosku o wydanie decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego w trybie art. 50 ustawy z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [6].

W wyniku usytuowania nowych obiektów, przeprowadzeniu modernizacji technicznej i estetycznej istniejących i uporządkowaniu ciągów pieszych i rekultywacji zieleni nowy kształt uzyskała ulica Z. Janiszewskiego, ul. K. C. Norwida, wybrzeże St. Wyspiańskiego i Plac Centralny, nowych wrażeń estetycznych dostarcza oś Grunwaldzka w rejonie skweru i pomnika Martyrologii Profesorów Uczelni Lwowskich. Na uwagę zasługuje również fakt, że władze Wrocławia przeprowadziły rewitalizację kamienic czynszowych z początków XX w., stanowiących zabudowę ul. K. C. Norwida (na odcinku od ul. M. Skłodowskiej-Curie do ul. Z. Janiszewskiego – M. Smoluchowskiego). Rewitalizacja kamienic znalazła się w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Wrocławia, w podprogramie Rewitalizacja 100 Kamienic. Również poprzez działania Miasta, nowego charakteru nabrał pas zieleni wraz z ciągiem pieszym wzdłuż Osi Grunwaldzkiej oraz skwer przy moście Grunwaldzkim. Na wymienionym terenie planowane są dalsze inwestycje: budowa Strefy Kultury Studenckiej i parkingu wielopoziomowego przy ul. J. Hoene-Wrońskiego oraz kolejki linowej łączącej obiekty dydaktyczne na przeciwnych brzegach Odry: Kampusu Centralnego i obiektów dydaktycznych Geocentrum Na Grobli.

2.2. Kampus Uniwersytetu Wrocławskiego wzdłuż wybrzeża F. Joliot-Curie

Obiekty naukowo – dydaktyczne Uniwersytetu Wrocławskiego rozproszone są na terenie miasta. Najstarsze z I połowy XVIII w. zlokalizowane są w granicach Starego Mia-

sta, pomiędzy ul. Grodzką, ulicami: Uniwersytecką i Bp. Nankiera, w trakcie rozbudowy i powiększania potencjału prowadzonych badań i kształcenia młodzieży, Uniwersytet zajmował obiekty zlokalizowane m.in. na Tamce, na Piasku, na ul. Szajnochy, w rejonie ul. Sienkiewicza, Cybulskiego, ul. Koszarowej. Pierwsze budynki kampusu uniwersyteckiego na pl. Grunwaldzkim powstały w latach 60. i 70. XX wieku, były to budynki Instytutu Matematyki i Wydziału Chemii, których projektantami byli architekci Krystyna i Marian Barscy [7].

W pierwszym dziesięcioleciu XXI w., w kwartale terenu zamkniętego zakolem Odry i bulwarem F. Joliot-Curie, od Mostu Grunwaldzkiego do Mostu Pokoju, realizowano budynek nowej Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego (gł. projektant: mgr inż. arch. Jacek Rzycki), zrewitalizowano stare i rozbudowano obiekty Wydziału Matematyki. W 2010 roku rozpoczęto budowę nowej siedziby Wydziału Biotechnologii (projekt: Spółka Projektowania Architektonicznego Sadowski, Sadowska z Poznania). Kompleks został usytuowany równolegle do istniejącego budynku laboratorium Wydziału Chemicznego i łączy się z nim dwukondygnacyjnym pasażem. W nowym obiekcie mieścić się będą m.in.: sale wykładowe i seminaryjne, laboratoria (m.in. laboratorium zaawansowanej syntezy), pracownie komputerowe, gabinety, biblioteka i administracja wydziału.

Powierzchnia netto inwestycji: 11 529,00 m², kubatura: 48 767,80 m³. Całkowity koszt przedsięwzięcia wraz z wyposażeniem budynku to 58 mln zł. Uniwersytet otrzymał 39,5 mln dofinansowania z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013. Za nadzór prac, przekazanie obiektów do użytkownika i rozliczenie inwestycji odpowiada Miastoprojekt Wrocław. Zakończenie robót przewidziano na koniec 2012 roku [8].

Budowa nowych obiektów naukowo-dydaktycznych i rewitalizacja istniejących budynków pozytywnie wpływa na odbiór funkcjonalno-przestrzenny Kampusu Uniwersytetu w rejonie wybrzeża F. Joliot-Curie. Dla wymienionego terenu nie został sporządzony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Nowe budynki Uniwersytetu Wrocławskiego realizowane są na podstawie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Kwartał otoczony ulicami: Kard. St. Wyszyńskiego, Szczytnicką, B. Polaka i F. Joliot-Curie, poprzez wprowadzenie nowych obiektów dydaktycznych, biurowych (nowa inwestycja realizowana na skrzyżowaniu ul. Kard. St. Wyszyńskiego i Szczytnickiej) nabiera nowych wartości przestrzennych. Jednak na ogląd całości należy jeszcze poczekać, gdyż trwają nadal prace budowlane, dostępność do nowych obiektów jest ograniczona. Nie podjęto działań porządkujących nadbrzeże Odry, nie zostały zakończone roboty związane z ciągami jezdnyymi, pieszymi i miejscami do parkowania. W dalszym ciągu zabudowa kamienicowa usytuowana wzdłuż ul. Szczytnickiej straszy liszajami elewacji, bardzo złym stanem technicznym domów mieszkalnych, zaśmiecony-

mi, zdegradowanymi podwórkami. Naturalne, wynikające z warunków miejscowych, otwarcie ciągów pieszych Kampusu na wnętrza podwórek stanowi ostry zgrzyt estetyczny w odbiorze całości kompleksu. Remonty kamienic mieszkalnych i uporządkowanie podwórek leży po stronie zarządców kamienic. W dalszym ciągu nie ma wizji kompozycyjnej zamknięcia placu historycznie wykształconego na skrzyżowaniu ul. B. Polaka i M. Wrocławczyka, zdeformowanego przez wieżowce i estakadę usług zrealizowanych wzdłuż pl. Grunwaldzkiego w latach 60. XX w.

2.3. Kampus Uniwersytetu Przyrodniczego w rejonie pl. Grunwaldzkiego

Kampus, wyznaczony północno-wschodnią pierzeją Pl. Grunwaldzkiego, ul. Piastowską, Grunwaldzką i ul. O. Bujwida, podlegał w ostatnim dziesięcioleciu znacznym przemianom przestrzennym, wyremontowane zostały wszystkie istniejące budynki dydaktyczne i akademiki, uporządkowane zostało otoczenie. Na zamknięciu ulicy K. C. Norwida, na początku ostatniego dziesięciolecia, zrealizowany został nowy obiekt: Centrum Dydaktyczno-Naukowe Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji. Stanowi on wizytówkę uczelni, dominantę, przełamuje monotonię sąsiedniej zabudowy, zmodernizowanych budynków zrealizowanych w latach 60 i 70. XX w.: Instytutu Budownictwa, Inżynierii Środowiska i akademików. Pierzeję uzupełnia szeroki pasaż pieszy, obsadzony platanami i wzbogacony małą architekturą, kamiennymi rzeźbami i fontannami tryskaczowymi. Istniejące budynki Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, zlokalizowane po drugiej stronie Pl. Grunwaldzkiego także zostały wyremontowane, a chodnik do nich przylegający uzyskał nową kompozycję zieleni.

2.4. Obiekty Akademii Medycznej

Kampus Akademii Medycznej zlokalizowany w rejonie ul. T. Chałubińskiego to budynki pochodzące z końca XIX w., stanowią świadectwo założeń funkcjonalnych i ówczesnej myśli naukowej przyświecającej budowie obiektów klinicznych. Kompleks przylegający do budynków Uniwersytetu Przyrodniczego, stanowiący w większości obiekty dydaktyczno-laboratoryjne, został poddany działaniom rewitalizacyjnym, polegającym na kompleksowej renowacji elewacji wykonanych z cegły klinkierowej, osuszeniu i izolowaniu fundamentów i ścian fundamentowych, wymianie pokrycia dachowego, stolarki okiennej i drzwiowej. Przeprowadzono również remont nawierzchni ciągów pieszo-jezdnych, rekultywację zieleni i wzbogacenie przestrzeni o elementy małej architektury. Prace rewitalizacyjne oszacowano na 20 mln zł i były w znacznej części finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013. Druga część kompleksu – budynki szpitali klinicznych nie została objęta pracami rewitalizacyjnymi [9].

3. Podsumowanie

Omówiona rozbudowa bazy naukowo-dydaktycznej szkół wyższych dotyczyła jedynie rejonu pl. Grunwaldzkiego, możliwa była dzięki Funduszom Spójności, w tym poprzez wdrożenie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Priorytetu XIII – Rozwój Szkolnictwa Wyższego. Podstawą utworzenia priorytetu – odrębnej ścieżki programowej i finansowej dla rozwoju szkolnictwa wyższego było: reforma szkolnictwa zgodnie z procesem bolońskim dążącym do konsolidacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, wzrost liczby studentów, rozwój nowych technologii, w tym informatycznych przetwarzania, przekazywania i pozyskiwania danych, rozwoju nauk biotechnologicznych, informatycznych, prowadzenia badań naukowych w zakresie tworzenia nowych rozwiązań technologicznych i ich zastosowania. Stąd wynikała konieczność wzmocnienia bazy dydaktycznej i lokalowej, budowy nowych obiektów oraz modernizacji istniejących, przy uwzględnieniu współczesnych wymagań technologicznych, technicznych i bezpieczeństwa środowiska.

Wykorzystanie funduszy unijnych przy równoczesnym zaangażowaniu własnych środków finansowych uczelni i Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego pozwoliło na stworzenie nowych sal dydaktycznych, laboratoriów, multimedialnych bibliotek, miejsc gromadzenia danych, prowadzenia nowoczesnych badań, opracowania nowych technologii i metod kształcenia specjalistów. Równolegle przeprowadzono prace rewitalizacyjne budynków funkcjonujących, remonty generalne: wymianę stolarki okiennej, drzwiowej, zwiększenie termoizolacyjności przegród budowlanych, wymianę instalacji, w tym rozbudowę instalacji informatycznej, audiowizualnej, dostosowanie obiektów dla osób niepełnosprawnych. Zwrócono szczególną uwagę na wygląd estetyczny,

wprowadzenie nowoczesnych tynków strukturalnych, okładzin kamiennych, ceramicznych, uporządkowanie przestrzeni pomiędzy budynkami, rekultywację zieleni, urządzenie miejsc przyjaznych wypoczynkowi, spotkaniom integracyjnym, budowę parkingów terenowych i wielopoziomowych, prowadzenie czytelnych powiązań pieszych pomiędzy budynkami.

Reasumując: rozwój infrastruktury szkół wyższych to powszechne zastosowanie technologii informatycznych w procesie kształcenia, prowadzenia badań i archiwizacji wyników, rozwój społeczeństwa informatycznego, to również zwrócenie uwagi na ład przestrzenny, rozumiany w sposób prosty jako uporządkowanie przestrzeni, ale także szerszy czyli wykorzystanie renty gruntowej, tradycji miejsca, scalanie funkcji, wzmocnienie/wykorzystanie dostępności transportowej, a także rewitalizacja zdegradowanych terenów miejskich. Rozwój uczelni wpływa również na konkurencyjność miasta i regionu w skali kraju i Europy dla lokowania nowych miejsc pracy w związku z wysokim stopniem wykształcenia społeczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, Szczegółowy opis priorytetów, w: <http://www.pois.gov.pl/>
- [2] Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, w: <http://www.poig.gov.pl/>
- [3] Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki, PRYZMAT numer specjalny 1/2010
- [4] <http://www.inwestycjeunijne.pwr.wroc.pl/678256,1011.dhtml>
- [5] http://www.inwestycjeunijne.pwr.wroc.pl/bibliotech_info,1011.dhtml
- [6] Masztalski R., Michalski M., Kierunki modernizacji śródmiejskich zespołów zabudowy akademickiej na przykładzie Centralnego Kampusu Politechniki Wrocławskiej, w: Renowacja i modernizacja obszarów zabudowanych, Zielona Góra 2009
- [7] <http://dolny-slask.org.pl/entity.action?view=&id=511618>
- [8] W:<http://investmap.pl/wroclaw-kompleks-edukacyjnobadawczy-biotechnologii-uniwersytetu-wroclawskiego/>
- [9] <http://www.projekty.am.wroc.pl/content/view/4676/619/>

Rekonstrukcja a kontynuacja historyczna. Dzieje pewnej interpretacji

Dr inż. arch. Sławomir Łotysz, Uniwersytet Zielonogórski

W procesie inwestycyjnym, szczególnie w przypadku przedsięwzięć budowlanych realizowanych w historycznych centrach miast, niezwykle ważne jest osiągnięcie kompromisu z miejscowymi służbami odpowiedzialnymi za konserwację zabytków. Praktycznie rzecz biorąc potwierdzenie takiego kompromisu, mające postać uzgodnienia projektu budowlanego przez urząd wojewódzkiego kon-

serwatora zabytków, jest nieodzowne, by w takiej strefie móc zrealizować cokolwiek. Nie jest to bynajmniej wyłącznie specyfika Polski, podobny wymóg muszą spełnić architekci działający za granicą. Dotyczy to również kraju, w którym – zdawałoby się – panuje całkowita (do wolności, i w odniesieniu do którego zwykło się żartować, że z uwagi na swoją krótką historię nie posiada zbyt